

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ԱՃԼԱԾԱՆ Թրքոսոն յանգեր—
թոսնէի բարոսներ — Անշտառ անտաստներ—
Լոյս և ստուերք—Քարեան հովեր՝:

Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ Միւր գրացումները. (Պոս-
թըն Ատլանտիկ տպ. 380 Atlantic A-
venue. 1909. գիւճ յրշ. 6¹/₂):

Դեռ կը ճարճատի հայրենի խարոյկը,
դեռ օձախի վերե կը պլպլայ ձէթի լամ-
բարը, և բողբոսած նահապետական սեղա-
նի շուրջը, անհոգ արտաքին փոթորիկնե-
րու, անվախ շնչող սառնաբեր բուրբերէ,
կը լսենք ուշադիր ծերունի Գուսանին եր-
գերը, պարզ և ժպտուն՝ առուակի ալեաց
նման, փափուկ ու դալար՝ զարնան սէ-
զերու նման: Ենչտեւր կան հոն զոր լսած
ենք յաճախ, երգեր կան հոն զոր սովորած
ենք բերնուց, և ասոնց հետ խառն կը հիւ-
սէ մեր սիրելի ծերունին շէշտեր ու եր-
գեր բոլորովին թարմ, բայց հիւներուն պէս
անոյշ, անոնց պէս սրտառուէ:

Դա հայ նահապետիկն է, մեծ նահա-
պետին աշակերտ. հառաչ մ'ունի ամէն
ցաւերու, ժպիտ մ'ամէն խիղիւրու, լոյս
մը ամէն ստուերի, յոյս մը ամէն տագ-
նապի: Միւր մ'է նա որ կը թրթռայ և
կը թրթռացնէ մեր սրտերը, զարնան հո-
վին է հեշտ զեփուռի նման ու զովապու-
ցիչ. աշխոյժ ու նախշուն թիթեռնիկի պէս.
խուռկի բուրուճն է թափանցող մեր հո-
գիներու խորը, և կը սփռէ հոն իղծեր ու
աղօթք:

Կ'երգէ նա ու կը գրէ

կանուխ լոյս այգուն՝ պատուհանին մօտ
Պատմելով հոգեոյն յոյգերն ու կաթոս:

Չունի զբառտուն. հորիզոն մը լայն,
Ծովը կապուտակ, բընութիւն համայն
Բաց հատորներն են. սե բուի վայեր
Լացող յանկերգներ զինք շեն հըմայեր:

Նա կ'երգէ ու կը գրէ

միշտ նոր հաճոյքով
Երբ ազնիւ Մուսան նստած է իր քով.
Տրտում կամ զուարթ՝ անոր ներշնչման
Ըյալով ձյգիւ հարազատ թարգման:
Ինչ հրապոյր ունի շողող ու խրթին
Շարք մը բառերու իմաստով մթին,
Կամ սիրուն յանգով՝ սնդուս ու սնգոյր,
Յօրինել փունջեր գողտրիկ բայց անբոյր,

ինչպէս կը յօրինեն մեր շատ անվարժ
քերթողներ. մինչդեռ ինք ծերունի գուսա-
նը, ամենուն համար սփռելով

Ժւլպիտ ցանուցիւր
Երգելով կենսոյն երազներ պատիր՝
Արցունքներ սրբէ վարդի թերթերով
Ու սրտէն զնէ կաթիլ մը զորով:

Արցունք և գորով, որքան իրարու մերձ
ըլլալու սահմանուած ու ստեղծուած, և
որքան իրարմէ հեռու թափառելու ստի-
պուած, ներկայ մարդկային անձնասէր ու
շահասէր կենաց հեղեղով անջատուած:
Արցունք և գորով, շողն ու ցօղ մարդկու-
թեան որոնցմով ոռոգուած պիտի բուսին
եղբայրութիւնն ու եղջանկութիւն երկրիս
վրայ. հիւթեր երկնային՝ որոնցմով պիտի
օծուին վերալից սրտեր: Արցունք և գորով,
կրկին ցոլացումներ երկու բուն զգաց-
մանց, ցաւաց և սխիւց, որ կը յուզեն ու
խռովեն մարդկային հոգին, որմէ իբրեւ
խոր ուղիւնստէ մը կը բղխին ամէն զգա-
ցումներ, հաճոյք կամ դառուութիւն սփռե-
լով մեր մէջ ու մեր շուրջը: Ինչ են այդ
զգացումները, և ինչպէս կը բղխին հոգե-
կան էութենէ. հարցումներ՝ որոնց կը պա-
տասխանէ Մ. Մինասեան իւր «Միւր գրա-
ցումները» յորջորջուած ընտիր գրութեան
մէջ, որ և ընթերցողաց բազմութեան մը

1. Հաւանքով մ'է մեր սիրելի բերթողին ցնարական
եղբորու, Նոր և անտիպ են առաջին երկու բաժնիները
(էջ 1-188), իսկ յաջորդները ծանօթ են արդէն. Անշտառ
հատուածներ ժպիտը և արտասուք հատորիկէն (հրտ.

1871). Լոյս եւ ստուերք (հրտ. 1888) և Պարեան հովեր
(հրտ. 1892-ին), Ընդ ամէն զեղեցիկ հատոր մը 322
էջ. - գիւճ յրշ. 12. տպ. վ. և Ն. Տեր-Ներսէսեան
1906 կ. Պոլիս: —

դիրքիմաց և Խիտրժեւի հանդիսանալու համար իւր պատճառարանութիւնքը փոխանակ գիտական — իմաստասիրական ցամաք նախադասութեանց մէջ խոսացնելու, կուտայ անոնց սովորական զրուցատրութեան մը քողը, և ընտանեկան երեկոյթներու հանդերձանաց տակ կը ներկայացնէ զգացմանց նկատմամբ, նախ՝ Բնիկանոս Դիւտողարիսնէր, և յետոյ կը, շօշափէ մի առ մի հոգեբանական հետեւեալ գլխաւոր խնդիրները. Դճէ և հոգին, աստի՛ կը ծագին զգացմունք, հոգոյ գոյոթիսն, զգացումն—խորհոթոյ և կամք՝ իրրեւ մարդկութեան կատարելագործիչ երրեակ տարբերք, որոնց կը յարէ նաև Գործնական Դասեր:

Որովհետև դաստիարակաց և ծնողաց գլխաւորապէս ուղղուած է այս գրութիւնը և լոկ իրրեւ նախափորձ մը կը ներկայանայ հոգեբանական շարք մը ուսումնասիրուած տեսութեանց, իրաւունք չունինք խստապահանջ ըլլալու, և սիրով կ'ողջունենք զայս իրրեւ նախափորձ ապագայ ընտրելագոյն ուսումնասիրութեանց, և չենք ուզեր մտնել ներքին պարունակութեան իմաստասիրական կէտերու վերլուծման. անցողական միայն կը նշմարենք որ զգացմանց ծագումն ուսումնասիրուած միջոց, մինչ յայտնապէս զանազանութիւն կը դրուի հին և նոր դպրոցի մեկնութեանց ու բացատրութեանց մէջ, նոր դպրոցի աւելի հակում մը կը մնայ դեռ միշտ, այնու հանդերձ որ կը մերժուին (սակայն շատ համառօտօր) անոր տեսութիւնք. և որոշ չեն գծուի զգայութեանց և զգացմանց, (լատագոյն են այս բառերը ճան ինչ որ գիտական լեզուով սովոր ենք ստորին և քաղածրագոյն զգացմունք անուանել,) ինչպէս նաև գաղափարական յոգնմունքներու զանազանութեանց արդիւնքն ու ազդեցութիւնը որ կրնային ունենալ ամբողջ ուսումնասիրուած տեսութեանց վրայ, և թէ փոխանակ ամենապիւր մնալու, զբքին սկիզբները տեղաւորուած ըլլային:

Շատ լաւ են ընդհանրական դաստիարակութեան նկատմամբ արտայայտած միջանի գաղափարք, և գլխաւորապէս այն՝

Թէ մտաց հրահանգութենէ աւելի դաստիարակութիւնը պէտք է հիմնուի սրտի կրթութեան վրայ և թէ ուսումնական ծրագրաց մէջ գլխաւոր տեղին գրաւելու են զբաղւտութիւն, գեղարուեստը և պատմութիւն, բայց ոչ այն ցամաք ու մտաց թմբեցուցիչ պատմութիւնը, լի խնդրուած անուններու և թուականներու շարքերով, այլ այն՝ որ վերլուծում մ'է իւրաքանչիւր դարերու հոգեբանական կացութեան և փայլուն նկարագիր դիցազանց մեծ արարքներու:

Հ. Յ. ԱՅԵՐ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅԵՐ: — Թեղիկի այս երրորդ տարուան հատորը Մարուի Ազատութեան զգլխի արշալուստի մէջ ծնունդ գտնելով՝ իրաւամբ կը գերազանցէ նախընթաց երկու տարեցոյցերը: Աս համայնագիտարան մըն է համով հոտով նիւթերու խնդրուածութեամբ: Յօդուածներու մասնաւորութիւն և կարգաբանութիւն մի փնտթել մէջը, բայց գիտցիր որ այսպէս աւելի գեղեցիկ է, վասն զի որ և է ձանձրոյթի պահուի՝ ստուրք հատորին որ և է էջը բանալ կարդալով ախորժ կը զգաս, բան կը սորվին: Հայ գործիչներու, Հայ գրիչներու արտագրութիւններուն, ղէմբերուն, գործերուն կը ծանօթանաս՝ առանց միաց յոգնեցնելու:

Բժախնդիր չըլլալով կ'ընենք որ թէ պատկերներ և թէ ամբողջ գրութիւնները մաքուր և նշարկով տպուած են: Բանաստեղծութիւններ, Գիտական և Ուսումնական ծանօթութիւններ, Մատենագրական, Պատմական, Իմաստասիրական, Գրական, Առողջապահական, Բնադաստիական եւայլն, եւայլն դրուագներ, ասացուածքներ կրկին և կրկին կը կարդացուին միշտ թարմ մնալու յատկութիւնը պահելով:

384 էջերէ բաղկացած այս 15 դուրունց Ամենուն Տարեցոյցը՝ որ աշխատասիրուած է յօգուտ Ազգային Որբանոցին՝ յիշուի ամանագին է: Մենք աւելորդ կը համարինք Թեղիկին մաղթելու որ գալ տարի դեռ աւելի կատարեալ Տարեցոյց մը պատրաստէ, վասնզի ինքը՝ իւր երեք տարուան հատորներով կը ներկայանայ, առկուն, յարուստ և իր անեւարկին ուրախար անձնաւորութիւն մը: Անա՛ ստոր համար մենք վրստահ ենք որ գալ տարի Հայ Բանաստեղծութիւնը Ամենուն տարեցոյց անունով զմայելի նոր հատոր մ'ալ պիտի ունենայ:

Հ. Ն. Տ.

ՈՒՄԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅԵՐ: — Երուանդ Օտեան (6 փոքր էջերու մէջ, Ազգային ներկայ գործերուն և գործիչներուն՝ սրամտ, գաւեշտական երգի, ծաքանական պարբերութիւններ ուղղած է Աղեքսանդրիոյ Գ. Նազարէթեան հրատարակչին՝ կամ Պոլսոյ մեծ գրավանդանոցներուն 1 դրոշմ ողջ վճարող կը ստանայ հատ մը այդ գրքիկէն, քառորդ մը ժամ գուարճանալու համար: